
Romana Sanguszki

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Nowe Miasto

Atrybuty: Nazwy pamiątkowe Od polskich postaci historycznych

Rok utworzenia nazwy: 1930

Opis

Są trzy postaci o tym imieniu.

Roman książę Sanguszko (1537-1571) - starosta żytomierski, wojewoda braclawski, hetman polny litewski. We wczesnej młodości był dworzaninem Zygmunta II Augusta. Jako osiemnastolatek rozpoczął karierę wojskową walcząc przeciw Państwu Moskiewskiemu. Za odniesione zwycięstwa w 1557 roku otrzymał pierwszy z wymienionych tytułów. Później uczestniczył w walkach z Tatarami i wojnie litewsko-moskiewskiej, zwyciężając w 1564 roku na Druckich Polach. Dwa lata później otrzymał swój drugi tytuł a w 1567 roku - buławę hetmańską. Z armią moskiewską walczył w okolicach Połocka (bitwa pod Czaśnikami oraz brawurowe zdobycie twierdzy Uły). Był jednym z sygnatariuszy Unii Lubelskiej w 1569 roku.

Spoczywa:

Cerkiew św. Mikołaja w Mielcach na Wołyniu.

Roman Stanisław Adam książę Sanguszko herbu Pogoń Litewska (1800-1881) - działacz społeczny. Pochodził z Wołynia (przyszedł na świat bądź w rodowych dobrach Sławuta, bądź w pobliskiej wsi Antoniny), kształcił w Berlinie. Przez pewien czas był przymusowym gwardzistą rosyjskim, jednak ze względu na zły stan zdrowia został przeniesiony do cywila i w 1826 roku mógł już swobodnie gospodarzyć w swoich dobrach. Związany z najsłynniejszymi polskimi rodami szlacheckimi (Czartoryskimi poprzez matkę oraz Potockimi przez żonę) zdecydował się na udział w powstaniu listopadowym, licząc się z utratą całego majątku. Jako adiutant generała Jana Skrzyneckiego został wzięty do niewoli podczas bitwy pod Łysobykami i na prawie 14 lat zesłany do Tobolska (dwie trzecie z liczącej prawie 3300 kilometrów trasy musiał pokonać pieszo, co zajęło mu blisko 10 miesięcy). Pozbawiony szlachectwa (ale nie majątku!!) początkowo pracował jako drwal, później został ponownie wcielony do armii rosyjskiej i karnie wysłany na Kaukaz. Ciężko ranny podczas walk z tubylcami (po upadku z konia miał zgruchotaną nogę a na skutek urazu głowy prawie całkowicie utracił słuch) otrzymał ułaskawienie i w 1844 roku powrócił do Sławuty, której właścicielką oficjalnie była jego siostra. Uruchomił tam fabrykę sukna, papiernię, cukrownię, odlewnię żelaza, zainicjował planową gospodarkę leśną a w prowadzonej przez siebie stadninie koni arabskich (sprowadzanych m.in. z Bahrajnu) rozpoczął treningi przygotowujące wierzchowce do

wyścigów. Był opiekunem miejscowej ludności, uwłaszczając wszystkich swoich poddanych. Był właścicielem liczącej kilkanaście tysięcy książek biblioteki a także ogromnej kolekcji obrazów. Zginął zamordowany przez rosyjskich rabusiów związanych z tworzącym się ruchem komunistycznym, którzy uznali go za wroga ludu pracującego.

Spoczywa:

Krypta kościoła p.w. św. Doroty w Sławucie.

Roman Damian Paweł Eustachy książę Sanguszko-Kowelski herbu pogoń Litewska (1832-1917) - bibliofil, kolekcjoner, założyciel ordynacji sławuckiej. ordynat zasławski. Pochodził z Przeworska, w Sławucie zamieszkał w 1842 roku. Prawie pięciokrotnie powiększył zbiory swojego opisanego wyżej kuzyna, sprowadzając wiele unikatowych dzieł z XV i XVI w. Gromadził również wszystko, co dotyczyło epoki stanisławowskiej, ratując od zniszczenia wszelakiego rodzaju listy, broszury i druki okolicznościowe. Z czasem zatrudnił profesjonalnych bibliotekarzy, archiwistów a także konserwatorów, by zbiory były w należytym stanie. Po wybuchu I wojny światowej znaczną część księgozbioru ukrył przed wojskami rosyjskimi, jednak sam zginął w rodzinnym majątku, zamordowany przez komunistów."

Ciekawostki

Przed 1854 ulica stanowiła przedłużenie Konwiktorskiej, ale jej zabudowę usunięto do 1856 w związku z poszerzaniem esplanady Cytadeli. Ponownie ulicę wytyczono w 1919 podczas zagospodarowywania esplanady. Od 1930 ten odcinek Konwiktorskiej nosi dzisiejsza nazwę.

Stan obecny:

Nr 1: Państwowa Wytwórnia Papierów Wartościowych. Zbudowana w latach 1927-9 wg proj. Antoniego Dygata w stylu funkcjonalizmu. Budowę prowadziła firma Bracia Horn i Rupiewicz. W 1938-9 ten sam architekt dobudował Papiernię. W 1944 częściowo budynek został zburzony, ale w 1950 odbudowano go, pomimo protestów, że owa modernistyczna bryła zupełnie nie pasuje do klimatu Nowego Miasta.

PWPW powstało w 1919 pod nazwą Państwowe Zakłady Graficzne Ministerstwa Skarbu w al. Jerozolimskich. Wyprodukowano tam pierwsze banknoty niepodległej Polski, wcześniej robiono je w Wiedniu, Londynie i Szwajcarii. Od 1925 pod nazwą dzisiejszą. Drukowano tu banknoty, znaczki skarbowe, akcje, asygnaty, a w czasie okupacji hitlerowskiej kenkarty i kartki żywnościowe. 28.02.1943 oddział GL pod dow. płk Jana Wiktora Strzeszewskiego uderzył na fabrykę, aby zdobyć 400 mln zł dla polskiego podziemia. Mimo, że udało się wejść na teren, to celu nie osiągnięto. Zdobyto jedynie mundury i broń po wartownikach. 02.08.1944 przez 5 godzin atakowały oddziały por. Czesława „Białego Lecha, kpt. Lucjana „Gozdawy Giżyńskiego, kpt. Gustawa „Sosny Billewicza, mjr Olgierda Sienkiewicza Rudnickiego Ostkiewicza i ppor. Feliksa „Smagi Murawy. Od wewnątrz atakował zakonspirowany oddział mjr Pełki. Zdobyto amunicję, żywność i broń, a potem PWPW stanowiła doskonały bastion obrony Starówki. Od 03.08 rozpoczął się artyleryjski atak na budynek, jednak wciąż każda hitlerowska akcja była odpierana. 17.08 rozpoczęło się bombardowanie z samolotów. Ciężko ranny dowódca obrony płk Leśniak kazał ewakuować cywilną ludność, jednak nie każdy chciał opuścić PWPW. 23.08 przez wyłom utworzony przez goliata wdarł się do środka oddział niemiecki, jednak oddział kaprala Roma bohatercko odparł atak, za co kapral został uhonorowany Krzyżem Virtuti Militari. 24.08 atak się powtórzył i znów wróg

został wyparty z piwnic. 26.08 pod nawałnicą ognia wroga część budynku się zawaliła. Ppłk Leśniak nakazał ewakuację nie walczących ludzi. 27.08 Niemcy wdarli się do budynku i zajęli jego część. Oczyszczono parter i piętro z wroga, ale ci nadal zajmowali górne piętra. Dopiero 28.08 hitlerowcy odbili PWPW. Broniło jej 600 powstańców, poległo ok. 80.

Po wojnie produkcję zaczęto w Łodzi, dopiero w 1950, po odbudowaniu budynku, na zwykłą skalę tutaj.

W XIX w. zabudowa parzystej strony wyglądała tak: stały tu drewniane stajnie i wozownie z pocz. XIX w., kamienica Molskiego, drewniany dworek Gajzmera i zabudowaniami Barszczewiczów: stajniami, wozowniami, oficyną i kamieniczką z oficyną. Na rogu z Bonifraterską stały domki Persauera i kilka drewnianych domków, które ok. 1830 zastąpiono kamienicą Jakuba Podlicha. Całość wyburzono w 1854-6 w związku z poszerzaniem esplanady cytadeli.

Data nadania nazwy: 1930.03.13
